

Tivoli Karolinelunds første år

Muntre forlystelser og grimme trolde

Af museumsinspektør Inger Kirstine Bladt

Forsidefoto: Den første radiobilbane fulgte med fra brødrene Linds omrejsende tivoli. Her i Karolinelund 1948. Foto: Privateje.

Det nu lukkede Tivoli Karolinelund er en skattet del af den fælles aalborgensiske identitet og sjæl, og mange har gode minder derfra. Tivoliet åbnede porten første gang i 1947, og gennem mere end et halvt århundrede skreg, grinte og hvinede begejstrede børn og voksne, når de besøgte tivolihaven midt i Aalborg. Men hvordan opstod den første faste tivoli-park i provinsen? Og hvordan var tivoli-stemningen, da Karolinelund åbnede?

Et tivoli flytter ind

Det hele begyndte i 1947, hvor Aalborg Kommune gav brødrene Carl Bo og Volmer Lind lov til at stille deres omrejsende tivoli op i parken Karolinelund, der lå i den østlige del af Aalborgs midtby.

Parken havde en lang historie bag sig. Den blev grundlagt af byens regiment for officerer og deres familier, senere blev der offentlig adgang. I perioden omkring 1. Verdenskrig oplevede Karolinelund sin første storhedstid med levende musik, dans og spisning hver aften i sommersæsonen i en pavillon i parken, som var opført i 1883.

I 1920'erne og 1930'erne groede parken til, beplantningen voksede sig stor og skyggefuld – måske endda lidt dystert – og stedet fik et forsømt udtryk, selvom kommunens gartnere passede den. Det blev ikke bedre, da den tyske værnemagt annekterede pavillonen i årene 1943-45.

Det var altså en tilgroet park, men samtidig en park med en lang historie bag sig, som brødrene fik lov til at indrette til tivoli.

Aalborg var nedslidt efter krigen, og aalborgenserne hungrede efter oplevelser, så Tivoli Karolinelund blev taget vældig godt imod.

Foto: Mesenborg, Aalborg Stadsarkiv.

M. MESENBORG

AALBORG

MILITÆRANLÆGET

satset på forlystelser som rutsjebaner, spøgelsestog, karruseller og radiobiler.

Efter den første sæson fik Tivoli Karolinelund lov til at blive og det kunne nu kalde sig det første permanente tivoli i provinsen. Ledelsen måtte investere i at gøre stedet attraktivt. Brugere havde efterlyst at der blev gjort mere ved parken, og man gik i gang med at rydde ud i det tilgroede område ud mod Østerbro, hvor der blev anlagt en kinesisk have.

Billedskæreren fra Gjøl

Forlystelserne kunne nu også få mere permanent karakter. Karruseller, bilbaner og andre forlystelser blev lavet som håndværk, og der var mange arbejdere ansat til dette.

Omkring 1950 havde brødrene Lind fået kontakt til billedskæreren Thomas Dam (1915-1989) fra Gjøl, der ikke alene arbejdede som alt-mulig-mand med diverse byggearbejder, men også var en gudsbenådet kunstner med en sprudlende fantasi. En fantasi, der myldrede med sagn- og fantasivæsner, som han skar i træ og formede i keramik og gummi.

Allerede som femårig var den fattige fiskersøn begyndt at lave figurer. Som voksen havde han arbejdet både som bager, fisker og murer, men han følte de traditionelle håndværks regelbundethed som snærende bånd. Han havde også forsøgt sig som kunstmaler, men det var træskæreriet, der var hans store kærlighed og som han hele tiden vendte tilbage til.

Gjøltroldenes far, billedskærer Thomas Dam (1915-1989) satte i starten af 1950'erne sit præg på Karolinelund. Her interviewes han i 1952 til Danmarks Radio om nogle sine figurer.
Foto: Privateje

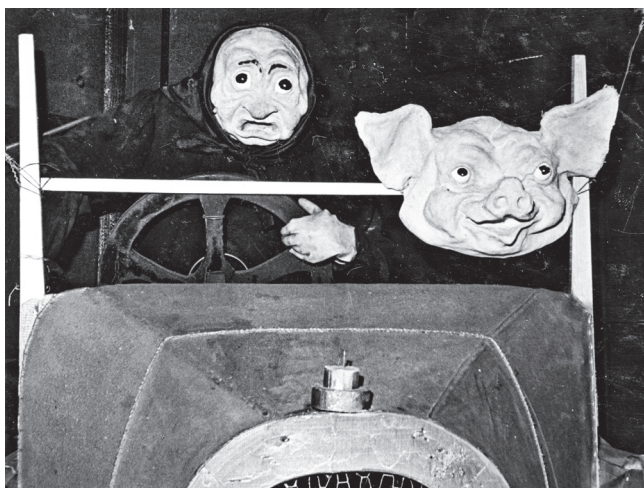
Spøgelsestog.
Foran holder børnetog
Lynsneglen.
Postkort fra ca. 1950.

Motiverne fandt han rundt omkring på Gjøl: Mænd, koner, og dyr, der blev skåret som karikaturer og med et glimt i øjet. Den første trold skar han efter sit eget spejlbillede. Da han blev ansat i Karolinelund omkring 1950 var han 35 år gammel og allerede kendt for sine udskårne træfigurer, der gik som varmt brød til et stort publikum. Det gav dog ikke nok til at han kunne ernære familien, så et job i Karolinelund var med til at sikre indtægten.

Spøgelsestoget

En af de første større permanente bygninger, der blev bygget i Karolinelund, var et spøgelsestog, der blev det store trækplaster i sæsonen 1950. Thomas Dam dekorerede og indrettede bygningen udvendigt og indvendigt.

Forsiden af spøgelsestoget blev dækket af kæmpestore troldefigurer. Troldene – eller måske er det jætter – er omgivet af is og ild som i den nordiske mytologis Ginnungagap, det store tomrum af is og ild, der var før jordens skabelse. Thomas Dam skar figurerne ud af lindetræ, der er et taknemmeligt materiale til træskæring. Skæreredskabet var altid en økse, da det ifølge ham selv er et meget følsomt redskab, når man forstår at bruge det.

Inde i selve spøgelsestoget blev man mødt af en sælsom eventyrskov med kæmpestore mekaniske figurer af gummi, som Dam også havde fabrikeret. I 1949 havde han været på et 5 måneders ophold i USA, hvor han havde eksperimenteret med at lave store mekaniske gummidukker, der kunne bevæge sig og skifte ansigtsudtryk. I spøgelsestoget fik han mulighed for at udfolde den tillærte teknik.

I juli 1950 var et ungt par inde og prøve spøgelsestoget. Undervejs rev den unge mand et par af figurerne ned. Hvad han ikke vidste var, at Thomas Dam gik rundt inde i bygningen og arbejdede med sine figurer. Da Dam opdagede, hvad der var sket, sprang han

Nogle af Thomas Dams figurer fra spøgelsestogets indre i 1950.
Foto: Privateje.

op på vognen og fik fat i det unge par. De blev begge taget med af politiet og manden blev dømt til at betale erstatning for hærværk.

De store gummivæsner i spøgelsestoget var nogle af Dams første. I 1950 fremstillede han også en elefant i naturlig størrelse, som Carl Bo Lind gav i julegave til sin bror og meddirektør Volmer Lind. Elefanten blev støbt af gummi i en gipsform, og var indvendigt forsynet med kæde-træk, så den både kunne gå, danse vals og vifte med snablen. Det var ikke nogen billig julegave. Thomas Dams regning lød på 7.000 kr., men elefanten kom så også til at indgå i Karolinelunds underholdning sommeren efter.

I 1963 blev spøgelsestogets facade udskriftet og de udvendige træfigurer blev malet med selvlysende maling og fik plads inde i spøgelsestoget. I 1973 nedbrændte spøgelsestoget ulykkeligvis, men på forunderlig vis overlevede nogle af de oprindelige træfigurer. De blev genbrugt i det tredje og sidste spøgelsestog, og kan nu ses på Aalborg Historiske Museum i udstillingen *Velkommen til Karolinelund*.

Fotos: Nordjyske Museer

Springvand med sagnvæsner

Det sumpede område, hvor Karolinelund lå, gav gode betingelser for at lave springvand og søer. Det gamle springvand, der var blevet taget ned i 1946, blev i 1954 erstattet med et helt nyt. Det var igen Thomas Dam, der fik mulighed for at udfolde sine talenter – denne gang i brændt glaseret ler. Det nye springvand bestod af syv sekskantede bassiner, hver med sit sagnvæsen, der var omgivet af mindre figurer som hekse, trolde og havfruer. I alt blev der lavet 100 små og store figurer. De syv store figurer forestillede mosekønen, gravsoen og helhesten samt fire andre fabelvæsner, som vi desværre ikke kender identiteten på. Allerede i 1956 blev trolde-springvandet nedlagt og erstattet af et moderne springvand med lyseffekter. Efter springvandets nedlæggelse fik nogle af trolde-figurerne selvlysende maling på, og kom til at stå i en vandrutsjebane i den kinesiske have.

Mosekønen og nogle af de mindre figurer har overlevet og findes endnu i brudstykker i udstillingen på Aalborg Historiske Museum.

Thomas Dam monterer et af trolde-springvandene i 1954. Mosekønen var den centrale springvandsfigur. Foto: Privateje.

Foto: Nordjyske Museer

Gik nye veje

Thomas Dam blev mere og mere optaget af at frembringe store mekaniske nisser og trolde til forlystelsesparker og senere til stormagasiner både i Danmark og i udlandet, og hans engagement i Tivoli Karolinelund ophørte.

Sit store gennembrud som fabrikant af de verdensberømte Gjøltrolde lå endnu ude i fremtiden – den første gummitrold med strithår af fåreskind blev lavet i 1955 og mønsterbeskyttet som Lykketrolde i 1959. Samme år startede familien Dam deres troldefabrik på Gjøl, finansieret ved salget af Betty Dams minkfarm.

Dermed var en epoke i Tivoli Karolinelunds historie slut – og en ny begyndt for Thomas Dam.